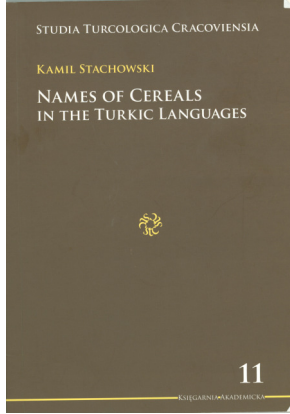

STACHOWSKI, Kamil, (2008), *Names of Cereals in the Turkic Languages*, Kraków: Studia Turcologica Cracoviensia 11, 118 Sayfa. ISBN (978-83-7188-098-8)

Mikail CENGİZ*

Geçtiğimiz yüzyılda Türkoloji alanına önemli çalışmalarla katkı sağlayan Polonya Türkolojisi, özellikle üç farklı şehirde (Varşova, Krakow, Poznan) yer alan Türkoloji bölümleriyle alana yaptığı katkılarını devam ettirmektedir. Polonya'nın tarihî şehirlerinden Krakow'da bulunan Jagiellonian Üniversitesi Türkoloji bölümü bunlardan biridir. Bölüm emekli öğretim üyelerinden Stanislaw Stachowski'nin editörlüğünü yaptığı, yayın hayatını 1996'dan bu yana sürdüren *Studia Turcologica Cracoviensia* serisinde yayımlanan, Kamil Stachowski'nin hazırladığı *Names of Cereals in the Turkic Languages* (Türk Dillerinde Tahıl Adları) adlı çalışma Türk dillerindeki tahıl adlarının farklı kaynaklarda dağılık bir şekilde ele alınmış söz varlığını hem etimolojik, hem de semantik bakımdan incelemektedir.

1981 doğumlu olan yazar Jagiellonian Üniversitesi Orta Asya ve Sibirya Dilleri Kürsüsünde asistan olarak görev yapmaktadır. Temel ilgi alanları etimoloji ve tarihsel dilbilimdir.

Türk dillerinde Türk tahıl adlarının etimolojik açıdan incelenmesi özellikle mevcut literatür ele alındığında, eski Türk tarım terimlerine ilişkin yapılan çalışmaların azlığından dolayı zor bir alandır. Alana ilişkin Peter Zieme'nin¹ ve Dr.

* Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi.

¹ Zieme, özellikle eski Uygur metinlerinde görülen tarımsal faaliyetler ve tarım ürünleri hakkında önemli bilgiler veren çalışmalar yapmıştır. Bunlardan bir kaçısı şunlardır: Zieme, Peter. "Ein uigurischer Landverkaufsvertrag aus Murtuq.", *Altorientalische Forschungen I*, Berlin, 1974: 295-308.; Zieme, Peter. "Ein uigurischer Leihkontrakt über Weizen.", *Altorientalische Forschungen*, 7, 1980: 273-275.; Zieme, Peter. "Ein uigurischer Text über die Wirtschaft manichäischer Klöster im uigurischen Reich.", Louis, Ligeti (ed.): *Researches in Altaic languages. Papers read at the 14th meeting of the Permanent*

Bülent Gül'ün (2004) *Eski Türk Tarım Terimleri* adlı çalışmalardan söz etmek mümkündür. Volker Rybatzki'nin *Studia Etymologica Cracoviensia* adlı dergide yayımlanmış olan makalesi² ise *böz*, *pamuk*, *arpa* gibi terimlerin kapsamlı bir incelemesini içerir. Bu çalışmayı eserin oluşturulma aşamasında Kamil Stachowski'nin görmesi faydalı olurdu, kanaatindeyiz. Çünkü, Rybatzki yazısında terimlerin sadece Türk dillerindeki durumunu değil, bütün Altay ve dünya dillerindeki durumunu da incelemiş ve etimolojik gözlemlerde bulunmuştur.

Yazar bu alanda yapılan çalışmalardan bahsederken özellikle L.V. Dmitrieva'nın (1972) "Nazvenie rasteniı v tyurskih i altayskih yazıkov" (Türk ve Altay Dillerinde Bitki Adları) adlı makalesine vurgu yapar. Ancak yine de bu çalışmanın sınırlı bir yorum içerdiğini belirtir.

Stachowski'ye göre Türk dillerindeki tahıl adları konusu bir bütün olarak incelenmemiştir. Gerçekten de özellikle Türkçe tarım terimlerinin neler olduğu konusu tam olarak aydınlatılmamıştır. Gül'ün çalışması eski Türk tarım terimlerinin metinsel bağlamda ortaya çıkarılmasını ve tarım süreçlerinin belirlenmesini içerir. Eski Türk tarım terimlerinin modern Türk dillerindeki şekillerine de yer verir. Ancak, yaşayan Türk dillerindeki modern terimler yoktur. Stachowski ise çalışmasında Türk dillerinde yaşayan tahıl adlarının etimolojik bilgilerini sunmaktadır. Kullanılan kaynakların çoğunluğunu özellikle Rusça sözlükler ile farklı makale ve yayınlar oluşturmaktadır. Çalışmaya bakıldığında yazarın geniş bir alan taraması yaptığı da gözlenmektedir.

Stachowski, yaptığı çalışmanın amacını şöyle belirtir: "Bu çalışmanın amacı Türk dillerindeki en yaygın 7 temel tahıl adlandırılmalarının etimolojisi üzerinedir (*barley* 'arpa', *corn* 'buğday', *millet* 'darı', *oats* 'yulaf', *rice* 'pirinç', *rye* 'çavdar', *wheat* 'buğday'). ... Günümüz Türk dillerinin diyalektolojisi ve sözlükçülüğünün mevcut durumu kesin bir kıyaslama yapmamıza izin vermemektedir. Dolayısıyla bu çalışma yazı dili ile sınırlandırılarak yalnızca seçilen diyalektik formları içermektedir. Aynı nedenle alt türlerin ve varyasyonların adları kapsam dışında tutulmuştur." (s. 7).

Eser, en önemli 7 Türk tahıl adına dayanan 106 tahıl adının tartışıldığı söz varlığını ele almaktadır: Bunlar; *barley* 'arpa', *corn* 'mısır', *millet* 'darı', *oats* 'yulaf', *rice* 'pirinç', *rye* 'çavdar', *wheat* 'buğday' sözcükleridir. Her bir madde sözcüklerin fonetik varyantlarının bir listesini sunmaktadır. Madde başı olarak verilen sözcükler 4 alt başlıkta ele alınmıştır. Bunların ilki madde başı olarak ele alınan sözcüğün söyleniş biçimleri çeşitli kaynaklardan yararlanılarak

International Altaistic Conference held in Szeged, August 22-28, 1971, Budapest, 1975:331-338.

² Geniş bilgi için bkz.: Rybatzki, Volker. "Bemerkungen zu einigen uigurischen Wörtern aus der Landwirtschaft.", *Studia Etymologica Cracoviensia*. vol. 6, Krakow, 2001: 133-171.

NAMES OF CEREALS IN THE TURKIC LANGUAGES

oluşturulmuştur. Söylenişleri ile sunulan biçimler alfabetik sıra ile fonetik farklılıkları göstermektedir. Bütün varyantlar alfabetik olarak sıralanmış ve karşılaştırılmalı referanslar sistemiyle sunulmuştur.

2. alt başlık dillerdir. Bu başlıkta, ele alınan sözcüğün Türk tahıl adlandırmalarının farklılıkları verilmiştir. Bu bölüm, Türk dillerindeki mevcut adlandırmaların çeşitli gruplarla karşılaştırılarak hangi formun standart olduğu yönünde bir fikir sunar.

Etimolojik verilerin sunulduğu 3. alt başlıkta madde başı, varsa önceki etimolojik incelemeleri ve daha az araştırılan kelimeler için yazılı kaynaklarda geçen örnekleri verilmiştir.

4. alt başlık daha önce verilmiş olan etimoloji önerileri ile tartışmaları ve yazarın görüşlerini içermektedir. Bu alt başlıkta aynı dildeki tahılların farklı adlandırmalarının etimolojileri için sözlük ve makaleler gibi farklı kaynaklarda dağınık bir şekilde bulunan ve etimoloji alt başlığında verilen önerilere ilişkin yazarın yorumları verilmiştir.

Eserde tahıl adlandırmalarına ilişkin bazı sözcüklerin günümüz Türk dillerinde kullanılan bölgeleri zaman zaman haritalarla sunularak okur için önemli bir kolaylık sağlanmıştır. Ayrıca arpa, mısır, darı, yulaf, pirinç, çavdar, buğday ana başlıklarının altında ele alınan 106 sözcük ilgili bölümde sırasıyla verilmiştir. Ancak yine de çalışmanın sonunda farklı söyleniş ve dillerdeki tüm biçimlerinden oluşan bir dizinin verilmesi yararlı olurdu.

Sonuç olarak Türk tahıl adlarına ilişkin zengin söz varlığının ele alındığı bu eser, Türkoloji alanında tarım terminolojisi üzerine yapılacak çalışmalar için temel bir kaynak niteliğindedir.